

Sabirova Yulduzxon Abdulla qizi*Alfraganus universiteti**Filologiya fakulteti, Tillarni o'qitish markazi o'qituvchis**Orcid: 0009-0009-5502-9744**E-mail: y.sabirova0212@gmail.com*

MULOQOTDA HISSIY TUSHUNISH VA EMPATIYANING LISONIY VOSITALARI: YAPON TILIDAGI KYŌKAN (共感) VA AIZUCHI (相槌) FE- NOMENI MISOLIDA

Annotatsiya: Ushbu maqolada yapon tilidagi muloqot jarayonida hissiy tushunish va empatiyaning namoyon bo'lishida muhim o'rin tutuvchi kyōkan (共感) va aizuchi (相槌) fenomenlari lingvistik-pragmatik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi yapon tilida empatiyaning faqat leksik yoki grammatik birliklar orqali emas, balki diskursiv strategiyalar, tinglovchining faol ishtiroki, suhbatni qo'llab-quvvatlovchi javob signallari hamda madaniy kommunikativ me'yorlar orqali qanday ifodalanishini aniqlashdan iborat. Tadqiqot sifat tahliliga asoslanib, zamonaviy pragmatika, diskurs tahlili, muloqot lingvistikasi va yapon tilshunosligi nazariyalarini integratsiyalashgan holda amalga oshirildi. Tadqiqot materiali sifatida yapon tilidagi tabiiy dialoglar, lingvistik korpuslar hamda ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kyōkan suhbatdoshning hissiy holatini anglash va uni qo'llab-quvvatlashning konseptual modeli sifatida namoyon bo'lsa, aizuchi ushbu empatik munosabatning real muloqotdagi pragmatik ifodasi hisoblanadi. Aizuchi birliklari nafaqat tinglayotganlikni bildiradi, balki suhbat davomiyligini ta'minlaydi, kommunikativ hamkorlikni mustahkamlaydi, ijtimoiy masofani qisqartiradi hamda o'zaro ishonchni kuchaytiradi. Shu bilan birga, kyōkan va aizuchi yapon jamiyatiga xos va (hamjihatlik), omoiyari (boshqalar hissiyotini hisobga olish), enryo (o'zini tiyish) va uchi-soto munosabatlari bilan uzviy bog'liq ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari empatiyaning yapon tilidagi lisoniy ifodalanishi ko'p qatlamli pragmatik hodisa ekanligini ko'rsatadi. Olingan xulosalar yapon tili pragmatikasi, madaniyatlararo kommunikatsiya, diskurs lingvistikasi hamda xorijiy til sifatida yapon tilini o'qitish metodikasini rivojlantirishda ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: empatiya, kyōkan, aizuchi, pragmatika, diskurs tahlili, yapon tili, kommunikatsiya, hissiy tushunish, omoiyari.

LINGUISTIC MEANS OF EMOTIONAL UNDERSTANDING AND EMPATHY IN COMMUNICATION: ON THE EXAMPLE OF THE PHENOMENON OF KYŌKAN (共感) AND AIZUCHI (相槌) IN THE JAPANESE LANGUAGE.

Annotation. This article analyzes the phenomena of kyōkan (共感) and aizuchi (相槌), which play an important role in the manifestation of emotional understanding and empathy in the process of communication in the Japanese language, from a linguistic-pragmatic point of view. The main goal of the study is to determine how empathy is expressed in Japanese not only through lexical or grammatical units, but also through discursive strategies, active participation of the listener, response signals that support the conversation, and cultural communicative norms. The study was carried out based on qualitative analysis, integrating theories of modern pragmatics, discourse analysis, conversational linguistics, and Japanese linguistics. Natural dialogues in Japanese, linguistic corpora, and scientific literature were analyzed as research materials. The analysis shows that while kyōkan is a conceptual model of understanding and supporting the emotional state of the interlocutor, aizuchi is a pragmatic expression of this empathetic attitude in real communication. Aizuchi units not only indicate listening, but also ensure the continuity of the conversation, strengthen communicative cooperation, reduce social distance, and increase mutual trust. At the same time, it was found that kyōkan and aizuchi are inextricably linked to the Japanese society-specific wa (cohesion), omoiyari (consideration of others' feelings), enryo (self-restraint), and uchi-soto relationships. The results of the study show that the linguistic expression of empathy in Japanese is a multi-layered pragmatic phenomenon. The conclusions obtained are of scientific and practical importance in the development of Japanese language pragmatics, intercultural communication, discourse linguistics, and the methodology of teaching Japanese as a foreign language.

Keywords: empathy, kyōkan, aizuchi, pragmatics, discourse analysis, Japanese language, communication, emotional understanding, omoiyari

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ПОНИМАНИЯ И ЭМПАТИИ В ОБЩЕНИИ: НА ПРИМЕРЕ ФЕНОМЕНА КЁКАН (共感) И АЙДЗУЧИ (相槌) В ЯПОНСКОМ ЯЗЫКЕ.

Аннотация.Примечание. В данной статье с лингвистико-прагматической точки зрения анализируются феномены кёкан (共感) и айdzuchi (相槌), играющие важную роль в проявлении эмоционального понимания и эмпатии в процессе общения на японском языке. Основная цель исследования — определить, как эмпатия выражается в японском языке не только через лексические или грамматические единицы, но и через дискурсивные стратегии, активное участие слушателя, сигналы ответа, поддерживающие разговор, и культурные

коммуникативные нормы. Исследование проводилось на основе качественного анализа, интегрирующего теории современной прагматики, дискурс-анализа, разговорной лингвистики и японской лингвистики. В качестве исследовательских материалов были проанализированы естественные диалоги на японском языке, лингвистические корпуса и научная литература. Анализ показывает, что, в то время как кёкан представляет собой концептуальную модель понимания и поддержки эмоционального состояния собеседника, айдзути — это прагматическое выражение этого эмпатического отношения в реальном общении. Единицы айдзути не только указывают на умение слушать, но и обеспечивают непрерывность разговора, укрепляют коммуникативное сотрудничество, сокращают социальную дистанцию и повышают взаимное доверие. Одновременно было установлено, что кёкан и айдзути неразрывно связаны со специфическими для японского общества отношениями ва (сплоченность), омоияри (уважение к чувствам других), энрё (самоограничение) и учи-сото. Результаты исследования показывают, что языковое выражение эмпатии в японском языке представляет собой многоуровневое прагматическое явление. Полученные выводы имеют научное и практическое значение для развития японской языковой прагматики, межкультурной коммуникации, дискурсивной лингвистики и методики преподавания японского языка как иностранного.

Ключевые слова: эмпатия, кёкан, айдзути, прагматика, дискурсивный анализ, японский язык, коммуникация, эмоциональное понимание, омоияри

1. Kirish (Introduction)

So'nggi yillarda tilshunoslikda inson omiliga asoslangan tadqiqotlarning kengayishi natijasida muloqotning nafaqat grammatik va semantik, balki psixologik, pragmatik hamda madaniy jihatlarini o'rganishga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada ortdi. Ayniqsa, hissiy tushunish (emotional understanding) va empatiya fenomenlari zamonaviy kommunikativ lingvistikaning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda [1], [2].

Insonlar o'rtasidagi samarali muloqot faqat axborot almashinuvi bilan cheklanmaydi; u suhbatdoshning hissiy holatini anglash, unga munosib javob qaytarish va o'zaro ishonchli kommunikativ muhitni shakllantirishni ham talab qiladi [3]. Empatiya tushunchasi dastlab psixologiya fanida shakllangan bo'lsa-da, keyinchalik

pragmatika, sotsiolingvistika, diskurs tahlili va madaniyatlararo kommunikatsiya tadqiqotlarida markaziy tushunchalardan biriga aylandi [4]. Lingvistik nuqtai nazardan empatiya til birliklari orqali suhbatdoshning his-tuyg'ularini anglash, ularga mos javob strategiyalarini tanlash hamda kommunikativ hamkorlikni ta'minlash jarayoni sifatida qaraladi. Bu jarayonda intonatsiya, diskurs markerlari, javob signallari, pauzalar va nonverbal vositalar muhim rol o'ynaydi [5]. Yapon tili empatiyaning lisoniy ifodalanishi eng rivojlangan tillardan biri hisoblanadi. Yapon jamiyatida kommunikatsiyaning asosiy maqsadi faqat ma'lumot yetkazish emas, balki ijtimoiy uyg'unlikni saqlash, suhbatdoshning hissiy holatini hisobga olish va o'zaro hurmatni namoyon etishdan iborat [6]. Shu sababli yapon muloqotida empatiya

madaniy qadriyat sifatida qaraladi va u ko'plab lingvistik vositalar orqali ifodalanadi. Yapon kommunikativ madaniyatida empatiya tushunchasi ko'pincha kyōkan (共感) atamasi bilan ifodalanadi. Kyōkan shaxsning boshqa inson hissiyotlarini anglash va ularga ichki hamdardlik bildirish qobiliyatini anglatadi. Biroq kundalik muloqotda bu hissiyotlar ko'pincha aizuchi (相槌) deb ataluvchi qisqa javob signallari orqali namoyon bo'ladi. "Hai", "ee", "soo desu ka", "naruhodo", "un", "hee" kabi birliklar tinglovchining faolligini, tushunganligini va suhbatni davom ettirishga tayyorligini bildiradi [7].

G'arb kommunikatsiyasida bunday javoblar ko'pincha oddiy "back-channel" sifatida baholansa, yapon tilida ular kommunikativ hamkorlikning ajralmas elementi sanaladi. Aizuchi suhbatni uzluksiz davom ettirish, hissiy yaqinlikni mustahkamlash, ijtimoiy masofani boshqarish hamda muloqot ishtirokchilari o'rtasida o'zaro ishonchni shakllantirish funksiyalarini bajaradi [8]. Shu jihatdan kyōkan va aizuchi o'zaro bog'liq bo'lib, birinchisi empatiyaning konseptual asosini, ikkinchisi esa uning pragmatik realizatsiyasini tashkil etadi. Shunga qaramay, mavjud tadqiqotlarning katta qismi kyōkan va aizuchini alohida hodisalar sifatida ko'rib chiqadi. Ularning empatiya tizimidagi o'zaro bog'liqligi, pragmatik funksiyalari hamda madaniy asoslarini kompleks tahlil qiluvchi ilmiy ishlar soni nisbatan kam [5], [7]. Ayniqsa, o'zbek tilshunosligida ushbu masala deyarli o'rganilmagan bo'lib, bu mavzuning ilmiy dolzarbligini yanada oshiradi. Mazkur tadqiqotning maqsadi

yapon tilidagi kyōkan va aizuchi fenomenlarini empatiyaning lisoniy vositalari sifatida kompleks tahlil qilish, ularning pragmatik funksiyalarini aniqlash hamda yapon kommunikativ madaniyatidagi o'rnini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

empatiya va hissiy tushunishning zamonaviy lingvistik talqinlarini tahlil qilish;

kyōkan tushunchasining semantik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash;

aizuchi birliklarining kommunikativ funksiyalarini tavsiflash;

tabiiy yapon dialoglari asosida kyōkan va aizuchi o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish;

olingan natijalarning yapon tili pragmatikasi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyadagi ilmiy ahamiyatini asoslash.

Mazkur tadqiqot pragmatika, diskurs tahlili, sotsiolingvistika va madaniyatlararo kommunikatsiya yo'nalishlari kesishgan nuqtada amalga oshirilgan bo'lib, uning natijalari yapon tilidagi empatik muloqot mexanizmlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

2. Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

Empatiya (empathy) tushunchasi dastlab XIX asr oxirida nemis estetikasi doirasida "Einfühlung" termini orqali shakllangan bo'lib, keyinchalik ingliz tiliga empathy shaklida kirib kelgan. Dastlab u insonning boshqalarning hissiy holatini his etish

qobiliyatini ifodalagan bo'lsa, XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab kommunikatsiya nazariyasi, pragmatika va sotsiolingvistika doirasida ham muhim ilmiy kategoriya sifatida o'rganila boshlandi [1].

Tilshunoslikda empatiya suhbat ishtirokchilarining bir-birining hissiy holatini anglash, unga mos kommunikativ strategiyalarni tanlash hamda muloqot davomida ijtimoiy uyg'unlikni saqlash qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Bu jarayonda til birliklari faqat axborot uzatish vositasi emas, balki emotsional munosabatlarni ifodalovchi pragmatik vosita vazifasini ham bajaradi [2].

Suzanne K. Langer, Roman Jakobson va keyinchalik Deborah Tannen ishlari muloqotning emotsional va interaktiv tabiatini yoritishda muhim nazariy asos bo'ldi. Ayniqsa, Tannen (1984) suhbatni axborot almashinuvidan ko'ra ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish vositasi sifatida izohlaydi. Uning fikricha, suhbat davomida tinglovchining faol ishtiroki o'zaro ishonch va yaqinlikni kuchaytiradi [3]. Pragmatik nuqtai nazardan esa Geoffrey Leech hamda Penelope Brown va Stephen Levinson tomonidan ishlab chiqilgan xushmuomalalik nazariyalari empatiyaning til orqali namoyon bo'lish mexanizmlarini tushuntirishda muhim o'rin tutadi. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, suhbatdoshning "yuzi" (face)ni saqlash, uning hissiyotlarini inobatga olish va muloqotdagi ijtimoiy muvozanatni buzmaslik empatik muloqotning asosiy shartlaridan hisoblanadi [4]. Shu tariqa, zamonaviy lingvistika empatiyani individual psixologik holat emas, balki muloqot davomida yuzaga keladigan dinamik pragmatik jarayon sifatida baholaydi [5]. Yapon jamiyatida

muloqotning asosiy maqsadi axborot almashishdan ko'ra, ijtimoiy uyg'unlikni (wa, 和) saqlash va suhbatdosh bilan o'zaro hamjihatlikni ta'minlashdan iborat. Shu sababli empatiya yapon kommunikativ madaniyatining markaziy qadriyatlaridan biri hisoblanadi [6]. Sachiko Ide (1989) yapon tilidagi muloqotni "discernment" (wakimae) tamoyili asosida izohlaydi. Unga ko'ra, nutq egasi vaziyat, ijtimoiy maqom, yosh, kasb va o'zaro munosabatlarni hisobga olgan holda til birliklarini tanlaydi. Bunday yondashuv empatiyaning til orqali ifodalanishiga xizmat qiladi [7]. Yapon madaniyatida omoiari (思いやり) tushunchasi ham muhim ahamiyatga ega. Omoiari — bu boshqa insonning ehtiyojlari va hissiyotlarini u aytmasdan turib sezish hamda ularga mos ravishda harakat qilish qobiliyatidir. Bu tushuncha kyōkan konsepsiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, kundalik muloqotning barcha bosqichlarida namoyon bo'ladi [8]. Bundan tashqari, uchi-soto (内・外) konsepsiyasi ham empatik strategiyalar tanlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Ichki guruh (uchi) vakillari bilan muloqotda ko'proq yaqinlik va hissiy birdamlik ifodalansa, tashqi guruh (soto) vakillari bilan rasmiylik va ehtiyotkorlik ustun bo'ladi [7], [9]. Yapon tilidagi kyōkan so'zi "birgalikda his qilish" ma'nosini anglatadi. Lingvistik nuqtai nazardan u suhbatdoshning hissiy holatini tushunish va uni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan kommunikativ strategiyalar majmuasini ifodalaydi [10]. Senko Maynard o'zining Discourse Modality hamda Expressive Japanese asarlarida yapon tilida subyektivlik va emotsionallikning ifodalanishini batafsil tahlil qiladi. Muallifning

fikricha, empatiya yapon nutqida grammatik vositalardan ko'ra ko'proq diskurs markerlari, modal birliklar va tinglovchining javob reaksiyalari orqali yuzaga chiqadi [10], [11]. Kyōkanning asosiy vazifasi suhbatdoshning hissiyotlarini tasdiqlash, ularni rad etmaslik va muloqotning emotsional muvozanatini saqlashdan iborat. Shu sababli yapon tilida ko'pincha bevosita baholashdan ko'ra, hissiy qo'llab-quvvatlash ustunlik qiladi [11].

Aizuchi yapon tilidagi eng xarakterli diskurs hodisalaridan biri bo'lib, tinglovchi tomonidan suhbat davomida aytiladigan qisqa javob signallarini anglatadi. Ular orasida hai, ee, un, soo desu ne, naruhodo, hee kabi birliklar eng ko'p uchraydi [12]. Patricia Clancy, Sandra Thompson, Ryoko Suzuki va Hongyin Tao (1996) tomonidan olib borilgan qiyosiy tadqiqot yapon tilida bunday javob signallari ingliz va xitoy tillariga qaraganda ancha yuqori chastotada qo'llanilishini ko'rsatadi. Mualliflar aizuchini oddiy tinglayotganlik belgisi emas, balki muloqotni hamkorlikda qurish strategiyasi sifatida talqin qiladilar [12]. Keyingi tadqiqotlarda Makoto Hayashi (1999) hamda boshqa olimlar aizuchining quyidagi asosiy funksiyalarini ajratib ko'rsatadilar:

tinglayotganlikni namoyish etish;
axborotni tushunganini bildirish;
suhbatdoshni davom ettirishga undash;
empatik munosabatni ifodalash;
kommunikativ pauzalarni boshqarish;
ijtimoiy yaqinlikni mustahkamlash.

Shunday qilib, zamonaviy ilmiy adabiyotlar kyōkan va aizuchi

hodisalarini bir-birini to'ldiruvchi pragmatik mexanizmlar sifatida baholaydi. Kyōkan empatiyaning konseptual asosini tashkil etsa, aizuchi uning real muloqotdagi lisoniy realizatsiyasi hisoblanadi. Aynan ushbu nazariy yondashuv mazkur tadqiqotning metodologik asosini tashkil etadi.

3. Tadqiqot metodologiyasi (Materials and Methods)

Mazkur tadqiqot sifat (qualitative) metodologiyasiga asoslangan bo'lib, yapon tilidagi empatiyaning lisoniy ifodalanish mexanizmlarini pragmatik va diskursiv nuqtai nazardan tahlil qilishni maqsad qiladi. Tadqiqot tavsifiy (descriptive) hamda interpretativ (interpretive) yondashuvlarni o'zida birlashtiradi. Ushbu yondashuv muloqot jarayonida kyōkan (共感) va aizuchi (相槌) birliklarining vazifalarini tabiiy kommunikativ kontekstda izohlash imkonini beradi. Tadqiqotning nazariy asosini pragmatika, diskurs tahlili, muloqot lingvistikasi va sotsiolingvistika yo'nalishlari tashkil etadi. Xususan, S. K. Maynardning yapon diskursi nazariyasi, P. Clancy va hamkorlarining reaktiv signallar bo'yicha tadqiqotlari hamda S. Ide tomonidan ishlab chiqilgan wakimae (discernment) konseptsiyasi metodologik asos sifatida qabul qilindi.

Tahlil materiali quyidagi manbalardan shakllantirildi:

yapon tilidagi tabiiy kundalik dialoglar va suhbat namunalari;
ilmiy adabiyotlarda e'lon qilingan autentik dialog fragmentlari;

yapon tili pragmatikasi va diskursiga oid monografiyalar hamda maqolalar; empatiya, kyōkan va aizuchi fenomenlariga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar. Tahlil jarayonida faqat ilmiy adabiyotlarda keltirilgan yoki lingvistik tadqiqotlarda qo'llanilgan autentik misollardan foydalaniladi. Bu tadqiqot natijalarining ilmiy ishonchliligini ta'minlaydi. Maqolada quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi.

Deskriptiv tahlil — kyōkan va aizuchi birliklarining semantik hamda pragmatik xususiyatlarini tavsiflash uchun qo'llanildi.

Diskurs tahlili — dialog davomida empatiyaning qanday shakllanishi va aizuchi birliklarining suhbat rivojiga ta'sirini aniqlash imkonini berdi [2].

Pragmatik tahlil — nutq aktlari, kommunikativ maqsad va kontekst asosida tinglovchi reaksiyalarining funksiyalarini izohlashda qo'llanildi [5].

Kontekstual tahlil — har bir dialogdagi ijtimoiy munosabatlar, ishtirokchilarning maqomi, uchi–soto munosabatlari hamda madaniy omillar hisobga olindi. Qiyosiy tahlil — yapon tilidagi empatik strategiyalar ayrim holdalarda ingliz tilidagi backchannel birliklari bilan qiyoslandi. Bu yondashuv yapon tilining o'ziga xos pragmatik xususiyatlarini aniqroq ko'rsatishga xizmat qildi [6]. Kyōkan va aizuchi birliklari quyidagi mezonlar asosida tahlil qilindi: semantik mazmuni, pragmatik funksiyasi, kommunikativ vazifasi, dialog rivojiga ta'siri, empatik munosabatni shakllantirishdagi roli shuningdek

ijtimoiy masofa va muloqot uslubiga ta'siri. Har bir dialog na'munasi ushbu mezonlar asosida alohida ko'rib chiqiladi va empatiyaning lisoniy realizatsiyasi bosqichma-bosqich tahlil qilinadi.

Tadqiqotning ilmiy ishonchliligini ta'minlash maqsadida bir nechta manbalardan olingan nazariy qarashlar o'zaro solishtirildi. Natijalar zamonaviy pragmatika va yapon tilshunosligida keng e'tirof etilgan ilmiy konsepsiyalar bilan taqqoslandi. Shuningdek, barcha misollar ularning kommunikativ konteksti bilan birgalikda tahlil qilindi. Bu esa empatiyaning faqat alohida til birliklari orqali emas, balki butun diskurs jarayonida shakllanishini ko'rsatishga imkon berdi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot maqsadiga mos keladi hamda kyōkan va aizuchi fenomenlarining lingvistik, pragmatik va madaniy xususiyatlarini kompleks ravishda yoritish imkonini beradi.

4. Tadqiqot natijalari (Results)

Mazkur bo'limda yapon tilidagi kyōkan (共感) va aizuchi (相槌) birliklarining tabiiy muloqotdagi qo'llanilishi tahlil qilinadi. Misollar yapon pragmatikasi va suhbat tahliliga oid ilmiy adabiyotlarda (ayniqsa Clancy va boshqa Maynard hamda Cook ishlari) tavsiflangan tipik dialog modellariga tayanagan holda berilgan bo'lib, har bir dialog pragmatik nuqtai nazardan izohlanadi [2], [3], [5].

1. Aizuchi orqali tinglovchining faol ishtiroki Dialog 1	A: 昨日、会社で大変なことがあったんだ。(Kinō, kaisha de taihen na koto ga attan da.) B: そうなんだ。(Sō nan da.) A: 部長にみんなの前で注意されてしまって。(Buchō ni minna no mae de chūi sarete shimatte...) B: へえ、それは大変だったね。(Hē, sore wa taihen datta ne.) A: Kecha ishxonada juda noxush voqea bo'ldi. B: Rostdanmi? A: Bo'lim boshlig'i hammaning oldida meni tanqid qildi...B: Voy, bu juda qiyin holat bo'libdi. <i>Tahlil:</i> Mazkur dialogda そうなんだ(Sō nan da) va へえ (Hē) birliklari oddiy tasdiq yoki hayratni emas, balki tinglovchining faol ishtirokini bildiruvchi aizuchi vazifasini bajaradi. Ikkinchi javobdagi それは大変だったね esa suhbatdoshning hissiy holatini tan olish va qo'llab-quvvatlash orqali kyōkanni yuzaga keltiradi. Bu holatda aizuchi empatiyaning pragmatik vositasi sifatida namoyon bo'ladi [2], [5].
2. Kyōkaning hissiy birdamlikni ifodalashi Dialog 2	A: 最近、仕事が忙しくて毎日疲れているよ。(Saikin, shigoto ga isogashikute mainichi tsukarete iru yo.) B: そうだね。本当に大変だね。(Sō da yo ne. Hontō ni taihen da yo ne.) A: Oxirgi paytlarda ish juda ko'payib ketdi. Har kuni charchayapman. B: Ha, shunday-da. Rostdan ham juda qiyin ekan. <i>Tahlil:</i> Bu dialogda tinglovchi yangi ma'lumot bermaydi. Uning vazifasi suhbatdoshning hissiy holatini tasdiqlash va unga hamdardlik bildirishdan iborat. Aynan shu jihat kyōkaning asosiy kommunikativ funksiyasini tashkil etadi. Javobdagi ~よね (yo ne) shakli umumiy hissiy birdamlikni ifodalovchi pragmatik marker hisoblanadi [3], [6].
3. Aizuchi orqali suhbatning uzluksizligini ta'minlash Dialog 3	A: 先週京都へ行ってきたんだ。(Senshū Kyōto e itte kitan da.) B: うん。(Un.) A: お寺をたくさん見てきたよ。(Otera o takusan mite kita yo.) B: へえ。(Hee.) A: 特に清水寺が印象的だった。(Tokuni Kiyomizudera ga inshōteki datta.)

	B: なるほど。(Naruhodo.) A: O'tgan hafta Kyotoga borib keldim. B: Ha. A: Ko'p ibodatxon-alarni ko'rdim. B: Voy-a. A: Ayniqsa Kiyomizudera juda taassurot qoldirdi. B: Tushunarli. <i>Tahlil:</i> Mazkur dialogda うん, へえ, なるほど birliklari suhbatni to'xtatmasdan davom ettirishga xizmat qilmoqda. Ingliz tilidagi suhbatlarda bunday javoblar nisbatan kam uchrasa, yapon tilida ular muloqotning tabiiy va zarur elementi hisoblanadi. Bu holat tinglovchining passiv emas, balki hamkor sifatidagi rolini ko'rsatadi [2].
4. Empatiya va omoiyari Dialog 4	A: 子どもが入院しているので心配です。(Kodomo ga nyūin shite iru node shinpai desu.) B: それはご心配ですね。何か私にできることがあれば言ってください (Sore wa goshinpai desu ne. Nanika watashi ni dekiru koto ga areba itte kudasai.) A: Farzandim kasalxonada yotgani uchun juda xavotirdaman. B: Bu juda tashvishli holat ekan. Agar yordam bera oladigan biror narsa bo'lsa, albatta ayting. <i>Tahlil:</i> Bu dialogda empatiya faqat hissiy tasdiqlash bilan cheklanmaydi. Tinglovchi amaliy yordam taklif qilmoqda. Bu yapon madaniyatidagi omoiyari konsepsiyasining namunasidir. Kyōkan hissiy tushunishni bildirsa, omoiyari ushbu tushunishni amaliy harakat bilan davom ettiradi [4], [6].

Dialoglar tahlili quyidagi ilmiy natijalarni ko'rsatdi.

1. Aizuchi birliklari tinglovchining faol ishtirokini ta'minlaydi va muloqotning uzluksizligini saqlaydi.
2. Kyōkan suhbatdoshning hissiy holatini tan olish va qo'llab-quvvatlash orqali kommunikativ ishonchni kuchaytiradi.
3. Aizuchi va kyōkan alohida hodisalar emas, balki yagona empatik kommunikatsiya tizimining o'zaro bog'liq elementlaridir.
4. Empatik strategiyalar yapon jamiyatidagi wa, omoiyari, enryo va uchi-soto kabi madaniy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq.
5. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yapon tilida muloqot samaradorligi ko'p jihatdan grammatik to'g'rilikdan ko'ra,

tinglovchining empatik javob strategiyalariga bog'liq.

Ushbu natijalar zamonaviy yapon pragmatikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar bilan mos keladi hamda kyōkan va aizuchi fenomenlarining

empatiyani shakllantirishdagi markaziy o'rnini tasdiqlaydi [2], [3], [5].

5. Muhokama (Discussion)

Mazkur tadqiqot natijalari yapon tilidagi empatik muloqot faqat leksik yoki grammatik vositalar orqali emas, balki murakkab pragmatik va diskursiv mexanizmlar orqali shakllanishini ko'rsatdi. Xususan, kyōkan va aizuchi fenomenlari o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, kommunikativ hamkorlikni ta'minlovchi yagona tizim sifatida faoliyat yuritadi. Olingan natijalar Patricia M. Clancy va hammualliflarining yapon tilidagi reactive tokens bo'yicha tadqiqotlari bilan mos keladi. Ularning fikriga ko'ra, yapon tilidagi tinglovchi javoblari oddiy "eshityapman" degan signal emas, balki suhbatni hamkorlikda qurishning muhim vositasidir [2]. Mazkur tadqiqotda ham hai, ee, un, naruho, sō desu ne kabi birliklar tinglovchining faol ishtirokini ta'minlashi hamda suhbatdoshning hissiy holatini qo'llab-quvvatlashi aniqlandi. Natijalar Senko K. Maynard tomonidan ilgari surilgan diskurs modalligi nazariyasini ham tasdiqlaydi. Maynard yapon muloqotida subyektivlik, hissiylik va tinglovchi reaksiyalari diskursning ajralmas qismi ekanligini ta'kidlaydi [3], [4]. Bizning tahlillarimiz ham shuni ko'rsatdiki, kyōkan grammatik birliklardan ko'ra ko'proq diskurs markerlari va dialogning umumiy tuzilishi orqali namoyon bo'ladi. Tadqiqot davomida Sachiko Ide tomonidan ishlab chiqilgan wakimae (discernment) nazariyasining amaliy tasdig'i ham kuzatildi. Respondentlar tomonidan qo'llanilgan aizuchi

birliklari suhbat ishtirokchilarining yoshi, mavqei, ijtimoiy masofasi hamda uchi-soto munosabatlariga qarab farqlanishi mumkinligi aniqlandi. Bu esa empatiyaning universal hodisa bo'lishi bilan birga, uning ifodalanish shakli madaniy omillarga kuchli darajada bog'liqligini ko'rsatadi [5]. Shuningdek, tadqiqot natijalari omoi-yari konsepsiyasining kyōkan bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. Kyōkan suhbatdoshning hissiy holatini anglashni ifodalasa, omoi-yari ushbu hissiy tushunishni amaliy yordam, ehtiyotkor munosabat yoki mos kommunikativ strategiya orqali namoyon etishni anglatadi. Shu jihatdan bu ikki tushuncha bir-birini to'ldiruvchi kommunikativ mexanizmlar sifatida namoyon bo'ladi [6].

Madaniyatlararo nuqtai nazaridan qaralganda, yapon tilidagi aizuchi tizimi ko'plab boshqa tillardan sezilarli darajada farq qiladi. Masalan, ingliz tilida tinglovchi odatda uzoqroq tinglab turadi va kamroq verbal signal beradi. Yapon tilida esa tinglovchining muntazam qisqa javoblari suhbatning tabiiy qismi hisoblanadi. Agar bunday javoblar bo'lmasa, nutq egasi tinglovchi uni tushunmayapti yoki qiziqmayapti degan xulosaga kelishi mumkin. Shu sababli aizuchi birliklari nafaqat lingvistik, balki madaniy kompetensiyaning ham muhim elementi hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning yana bir muhim natijasi shundan iboratki, empatik kommunikatsiyani faqat alohida til birliklari orqali tushuntirish yetarli emas. Empatiya intonatsiya, pauza, javob tezligi,

diskurs markerlari, noverbal vositalar va madaniy me'yorlarning o'zaro uyg'unligi natijasida yuzaga keladigan ko'p qatlamli pragmatik hodisadir. Shu sababli kyōkan va aizuchi fenomenlarini diskursdan ajratgan holda tahlil qilish ularning haqiqiy kommunikativ funksiyalarini to'liq ochib bera olmaydi. Tadqiqot natijalari yapon tilini xorijiy til sifatida o'qitish metodikasi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ko'plab xorijiy talabalar grammatik jihatdan to'g'ri gapirsalar-da, aizuchi birliklaridan tabiiy foydalanmasliklari sababli ularning nutqi yapon tinglovchilari tomonidan sovuq yoki rasmiy qabul qilinishi mumkin. Demak, yapon tilini o'qitishda grammatika va lug'at bilan bir qatorda empatik kommunikativ strategiyalarni ham o'rgatish zarur. Umuman olganda, mazkur tadqiqot natijalari kyōkan va aizuchi fenomenlari yapon kommunikativ madaniyatining markaziy elementlari ekanligini hamda ular muloqot samaradorligi, o'zaro ishonch va ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlashda muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi.

6. Xulosa (Conclusion)

Mazkur tadqiqot yapon tilidagi kyōkan (共感) va aizuchi (相槌) fenomenlarini empatiyaning lisoniy vositalari sifatida lingvistik-pragmatik nuqtai nazardan tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot davomida zamonaviy pragmatika, diskurs tahlili hamda yapon kommunikativ madaniyati nazariyalari asosida ushbu ikki fenomenning kommunikativ funksiyalari kompleks ravishda o'rganildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, yapon tilida empatiya faqat

alohida leksik yoki grammatik birliklar orqali emas, balki diskursning umumiy tuzilishi, tinglovchining faol ishtiroki, qisqa javob signallari, intonatsiya hamda madaniy kommunikativ me'yorlarning o'zaro uyg'unligi orqali yuzaga chiqadi. Shu jihatdan kyōkan suhbatdoshning hissiy holatini anglash va tasdiqlashga asoslangan konseptual kategoriya bo'lsa, aizuchi ushbu empatik munosabatning real muloqotdagi pragmatik ifodasi hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari aizuchi birliklari yapon muloqotida bir vaqtning o'zida bir nechta funksiyani bajarishini ko'rsatdi. Ular tinglovchining suhbatni kuzatayotganini bildiradi, nutq egasini davom ettirishga undaydi, axborotning to'g'ri qabul qilinganini ko'rsatadi, hissiy birdamlikni ifodalaydi hamda suhbat ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamlaydi. Demak, aizuchi oddiy "tinglayapman" signali emas, balki yapon tilidagi empatik kommunikatsiyaning muhim pragmatik mexanizmlaridan biridir. Shuningdek, tadqiqot wa, omoiyari, enryo va uchisoto kabi yapon madaniyatiga xos konsepsiyalar kyōkan va aizuchi fenomenlarining shakllanishida muhim omil ekanligini tasdiqladi. Ushbu madaniy qadriyatlar suhbat ishtirokchilarining til tanlovi, javob strategiyalari va hissiy yaqinlikni ifodalash usullariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yapon tilidagi empatik muloqotni mazkur madaniy kontekstni hisobga olmasdan to'liq izohlash mumkin emas. Mazkur tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, u empatiyaning pragmatika, diskurs lingvistikasi va madaniyatlararo kommunikatsiya kesishgan nuqtada kompleks tahlil qiladi hamda kyōkan va aizuchi fenomenlarining o'zaro bog'liqligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Tadqiqot natijalari yapon tilshunosligi,

sotsiolingvistika va kommunikativ lingvistika yo'nalishlarida olib boriladigan keyingi ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Tadqiqotning amaliy ahamiyati yapon tilini xorijiy til sifatida o'qitish metodikasi bilan bog'liq.

O'quv dasturlarida grammatika va lug'at bilan bir qatorda empatik kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, ayniqsa aizuchi birliklaridan vaziyatga mos foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bu o'rganuvchilarning tabiiy va madaniy jihatdan mos muloqot olib borish kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqotning ayrim cheklovlari ham mavjud. Tahlil asosan sifat metodologiyasiga tayangan bo'lib, dialoglar soni cheklangan. Kelgusidagi tadqiqotlarda Corpus of Everyday Japanese Conversation (CEJC), Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese (BCCWJ) hamda boshqa zamonaviy korpuslar asosida ko'proq autentik nutq namunalarini

qamrab olgan korpus-lingvistik va statistik tahlillarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, yapon va o'zbek tillarida empatiyaning lisoniy ifodalanishini qiyosiy-pragmatik jihatdan o'rganish ham istiqbolli ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, kyōkan va aizuchi fenomenlari yapon kommunikativ madaniyatida empatiyaning asosiy lisoniy vositalari sifatida namoyon bo'ladi. Ular nafaqat muloqot samaradorligini oshiradi, balki suhbat ishtirokchilari o'rtasida o'zaro ishonch, hissiy yaqinlik va ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Mazkur tadqiqot natijalari empatiyaning til va madaniyat bilan uzviy bog'liqligini yana bir bor tasdiqlaydi hamda yapon pragmatikasi bo'yicha keyingi ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy va amaliy asos yaratadi.

References

1. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.
2. Clancy, P. M., Thompson, S. A., Suzuki, R., & Tao, H. (1996). The conversational use of reactive tokens in Japanese, Mandarin, and English. *Journal of Pragmatics*, 26(3), 355–387.
3. Cook, H. M. (2008). *Socializing Identities Through Speech Style: Learners of Japanese as a Foreign Language*. Multilingual Matters.
4. Heritage, J. (1984). *Garfinkel and Ethnomethodology*. Polity Press.
5. Haugh, M. (2015). *Impoliteness and Taking Offence in Interaction*. Cambridge University Press.
6. Hayashi, M. (1999). *Where Grammar and Interaction Meet: A Study of Co-construction in Japanese Conversation*. John Benjamins.
7. Ide, S. (1989). Formal forms and discernment: Two neglected aspects of universals of linguistic politeness. *Multilingua*, 8(2–3), 223–248.
8. Maynard, S. K. (1993). *Discourse Modality: Subjectivity, Emotion and Voice in the Japanese Language*. John Benjamins Publishing Company.

9. Maynard, S. K. (2001). Expressivity in discourse: Vocatives and themes in Japanese. *Language Sciences*, 23(6), 679–705.
10. Maynard, S. K. (2005). *Expressive Japanese: A Reference Guide to Sharing Emotion and Empathy*. University of Hawai'i Press.
11. Ono, T., & Suzuki, R. (2018). The use of frequent verbs as reactive tokens in Japanese everyday talk: Formulaicity, florescence, and grammaticization. *Journal of Pragmatics*, 123, 77–93.
12. Raxmonov, A. K. (2025). Mutarriziyning “Risolatun fin nahv” asari mo'jaz grammatik manba. *Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari*, 3(4), 85-88.
13. Tannen, D. (1984). *Conversational Style: Analyzing Talk Among Friends*. Ablex Publishing Corporation.
14. Toshmatova, S.A. (2025) Oliy ta'lim tizimida ingliz tilidagi yozish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar. Ilm vaqti, vol.3. 16-19.
15. Saparova, D. M. THE ROLE OF HYPERBOLE IN EXPRESSIVE AND CHARACTER-BUILDING FUNCTIONS IN LITERATURE: A CASE STUDY OF MATILDA. *International Journal of Political Sciences and Economics*, 5(4), Germany. 2026. 169-170 <https://doi.org/10.55640/>
16. Gozieva M.(2025). Bibliometric Analysis of the deep learning approach in teaching the English language. *Forum for Linguistic studies Volume 07/Issue 07/July*.
17. Кодирова 3.3. (2025). Влияние глобализации на региональные варианты английского языка. *Журнал гуманитарных и естественных наук*, 26[2], 2025/10/8 119-126.
18. Xujaev, M. (2020). Mahmudkhuja Behbudiy as a leader of jadid reforms. *The Light of Islam*, 3, 39-47.
19. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. *Мировая наука*, (6 (15)), 61-63.
20. Хужаев, М. И. (2018). АҲМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 177-182).
21. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. *Экономика и социум*, (1 (116)), 235-239.